

การควบคุมการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศโดยศาลที่ได้รับคำร้องขอ

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ศาลที่ได้รับคำร้องขอย่อมมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปกำกับควบคุมการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ โดยศาลที่ได้รับคำร้องขอมิสิทธิที่จะควบคุมการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ 3 วิธีคือ

1. ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉล (Fraud)
2. ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศถ้าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย (Contrary to Public Order of Public Policy)
3. ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม (Contrary to Natural Justice)

1. ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉล (Fraud)

ได้มีภาษิตกฎหมายลาตินว่า *COMMODUM EX INJURIA SUA NEMO HABERE DEBET* ผู้กระทำมิชอบในการใดไม่ควรได้ประโยชน์จากการนั้น ผู้กระทำการฉ้อฉลก็เป็นผู้กระทำมิชอบประเภทหนึ่ง หากเรายอมรับว่าภาษิตลาตินดังกล่าวมีความถูกต้อง ก็ต้องยอมรับว่าผู้กระทำการฉ้อฉลให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์แก่ตนก็ไม่ควรได้รับประโยชน์จากคำพิพากษานั้น ดังจะเห็นได้ได้ว่าแนวความคิดเรื่องคำพิพากษาที่ได้มาโดยการฉ้อฉลไม่เพียงมีผลบังคับจะปรากฏอยู่ทั้งในระบบคำพิพากษาศาลภายในและระบบคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

ในระบบคำพิพากษาศาลภายใน ตามหลัก Common Law ศาลอังกฤษได้ตัดสินไว้ในคดี *The Duchess of Kingston's*¹ ว่าคำพิพากษาศาลอังกฤษที่ได้มาโดยการฉ้อฉลย่อมไม่มีผลบังคับ

¹ (1776) 2 Sm.L.C. 8th ed., 784.

คู่กรณีฝ่ายที่แพ้คดีย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีไปฟ้องร้องขอให้ศาลอังกฤษยกเลิกหรือเพิกถอนคำพิพากษานั้นได้

ในระบบ Civil Law เช่น ในเยอรมัน แม้ว่าจะมีนักกฎหมายบางท่านที่ได้ให้ความสำคัญแก่หลักคำพิพากษาถึงที่สุด (Res Judicata) เช่น K. Hellwig² K. Hellwig มีความเห็นว่าคำพิพากษาที่ถึงที่สุดจะมีผลเหนือทุกสถานการณ์ แม้ว่าคำพิพากษานั้นจะได้อามาโดยการฉ้อฉลก็ตาม คู่กรณีฝ่ายที่แพ้คดีก็ไม่สามารถยกมูลเหตุแห่งการฉ้อฉลเพื่อขอให้ศาลยกเลิกคำพิพากษานั้นได้³ อย่างไรก็ตามศาลสูงสุดของเยอรมันได้คัดค้านความคิดของ K. Hellwig กล่าวอีกนัยหนึ่งคือศาลสูงสุดของเยอรมันเห็นว่าคำพิพากษาที่ได้อามาโดยการฉ้อฉลย่อมไม่มีผลบังคับนั่นเอง

ถ้าเรามาพิจารณาเรื่องการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ก็จะพบว่าในระบบคำพิพากษาศาลต่างประเทศก็ได้ยอมรับหลักการที่ว่าคำพิพากษาที่ได้อามาโดยการฉ้อฉลย่อมไม่มีผลบังคับ ดังจะเห็นได้จากหลักการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในนานาประเทศได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ประเทศของตนจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาล

²K. Hellwig เป็นผู้พิมพ์ตำรากฎหมายเรื่องระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง (System D. Zivilprozessrechts.)

³น่าสังเกตว่า K. Hellwig มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายไทย ตามกฎหมายไทยนั้นไม่อนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเนื่องจากคำพิพากษาได้อามาโดยการฉ้อฉลไปฟ้องขอให้ยกเลิกหรือเพิกถอนคำพิพากษานั้นได้ เพราะกฎหมายไทยเคารพในหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาดังนั้นหนทางเยียวยาซึ่งคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีพึงกระทำได้คือต้องไปดำเนินการฟ้องร้องในมูลละเมิดอีกฐานหนึ่งต่างหาก

ต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉล เช่น ประเทศแคนาดา⁴ เบลีเซ⁵ เคย์แมน⁶ อังกฤษ⁷ ไนจีเรีย⁸ ซิมบับเว⁹ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้¹⁰ ปากีสถาน¹¹ อินเดีย¹² ออสเตรเลีย¹³ เป็นต้น

⁴Audrey, A. Wakeling, The Commercial Laws of Saskatchewan, Canada (New York : Oceana Publications, 1983), p. 7; Lewis T. Lederman, Gowling & Henderson, The Commercial Laws of Ontario, Canada (New York : Oceana Publications, 1982), p. 17; Catherine A. Walsh, The Commercial Laws of New Brunswick, Canada (New York : Oceana Publications, 1983), p. 21; G.D.N. Covert, The Commercial Laws of Nova Scotia, Canada (New York : Oceana Publications, 1979), p. 14; Stirling, Ryan, Reid, Wells, Harrington & Andrews, The Commercial Laws of Newfoundland, Canada (New York : Oceana Publications, 1983), p. 15.

⁵R. Lindo, The Commercial Laws of Belize (New York : Oceana Publications, 1983), pp. 14-15.

⁶Macdonald Myers & Alberga, The Commercial Laws of the Cayman Islands (New York : Oceana Publications, 1983), p. 14.

⁷Fergus D. Bateson and Michael A. Grant, The Commercial Laws of England (New York : Oceana Publications, 1983), p. 15.

⁸J. Ola Orojo, The Commercial Laws of Nigeria (New York : Oceana Publications, 1980), p. 28.

⁹R.H. Christie, The Commercial Laws of Zimbabwe (New York : Oceana Publications, 1983), p. 17.

¹⁰Stanley Derek Morris, The Commercial Laws of the Republic of South Africa (New York : Oceana Publications, 1978), p. 21.

¹¹Abraham & Sarwana, The Commercial Laws of Pakistan (New York : Oceana Publications, 1980), p. 15.

¹²Nagendra Singh, The Commercial Laws of India (New York : Oceana Publications, 1978), p. 81.

¹³Minter, Simpson & Co., The commercial Laws of the Commonwealth of Australia, New South Wales (New York : Oceana Publications, 1980), p. 40.

นอกจากนี้ในอนุสัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1971¹⁴ ร่างอนุสัญญาเพื่อการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาในลักษณะต่างตอบแทนแก่กันในคดีแพ่งระหว่างสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1976¹⁵ The Administration of Justice Act S. 9(2)(d)¹⁶ The Foreign Judgments (Reciprocal Enforcement) Act 1933 S. 4(1)(1)(a)(iv)¹⁷ ของอังกฤษ The Foreign Judgments Act 1964¹⁸ ของแคนาดา ฯลฯ ก็ได้บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์ที่ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉล

¹⁴Article 5 of the 1971 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters : Recognition or enforcement of a decision may nevertheless be refused in any of the following cases-

(2) if the decision was obtained by fraud in the procedural sense.

¹⁵Article 7 of the 1976 Draft Convention between the United Kingdom and the United States of America for Reciprocal Recognition and Enforcement of Judgments in Civil Matters : Recognition or enforcement of a Judgment is not required by this Convention:

(b) where the judgment was obtained by fraud.

¹⁶โปรดดู Dicey and Morris, Dicey and Morris on the Conflict of Laws, pp. 1081, 1084.

¹⁷Ibid.

¹⁸โปรดดู Castel, Conflict of Laws : Cases, Notes and Materials, pp. 654.

การศึกษาในเรื่อง "ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษา ศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉล (Fraud)" ควรจะศึกษาใน 4 แนวทางคือ

- ก. ความหมายของคำว่า "การฉ้อฉล"
- ข. การฉ้อฉลอาจเกิดจากคู่กรณี
- ค. การฉ้อฉลอาจเกิดจากศาลต่างประเทศนั่นเอง
- ง. ถ้าเป็นกรณีที่มีการยกเรื่องการฉ้อฉลขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้ว ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะทำการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้

ก. ความหมายของคำว่า "การฉ้อฉล" (Fraud)

คำว่า "การฉ้อฉล" (Fraud) หมายความว่า การบิดเบือนความจริงโดยเจตนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะหลอกลวงให้บุคคลอีกคนหนึ่งหลงเชื่อ เพื่อที่จะได้ทรัพย์สินจากบุคคลนั้น หรือเพื่อให้บุคคลนั้นโอนสิทธิตามกฎหมายของเขา การแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ ไม่ว่าจะโดยวาจาหรือโดยการกระทำหรือทำให้หลงผิด หรือโดยปิดบังข้อเท็จจริงซึ่งควรจะเปิดเผย โดยมีเจตนาที่จะหลอกลวงบุคคลอีกคนหนึ่งเพื่อให้เขากระทำการใดเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิตามกฎหมายของเขา ไม่ว่าจะใช้กลวิธีใด ๆ ก็ตาม¹⁹ หรืออาจกล่าวได้ว่าการฉ้อฉลเป็นคำสามัญซึ่งหมายถึง วิธีใด ๆ ก็ตามที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อที่จะหาประโยชน์จากบุคคลอีกคนหนึ่งโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปิดบังความจริง²⁰ อนึ่งคำนี้หมายความรวมถึง การปิดบัง อำพราง การใช้กลอุบาย รวมตลอดถึงวิธีการที่มีขอบประการอื่น คำว่าไม่สุจริตหรือทุจริตกับคำว่า การฉ้อฉลมีความหมายเช่นเดียวกัน

ดังนั้นการกระทำที่เป็นการฉ้อฉลต้องมีองค์ประกอบสามประการ²¹ คือ หนึ่ง การแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นเท็จไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบันของจำเลย สอง การที่โจทก์หลงเชื่อเนื่องจาก

¹⁹ คดี Goldstein v. Equitable Life Assur. Soc. of U.S. 160 Misc 364, 789 N.Y.S. 1064, 1067.

²⁰ คดี Johnson v. McDonald, 170 OKL 117, 39 P. 2d 150.

²¹ คดี Citizens Standard Life Ins Co. v. Gilley, Tex. Civ. App., 521 S.W. 2d 354, 356.

การฉ้อฉลนั้น สาม มีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการหลงเชื่อของโจทก์

การฉ้อฉลอาจมีได้ใน 2 รูปแบบ²² คือ

1. การฉ้อฉลภายหลังที่ได้คำพิพากษามาแล้ว (Dolus Praesens) หมายถึงว่า โจทก์ตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศกระทำการฉ้อฉลโดยใช้ประโยชน์จากคำพิพากษา ซึ่งคำพิพากษานั้นเองมิใช่ได้มาโดยการฉ้อฉล ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของคำพิพากษาที่จำเลยขาดนัดในขณะที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาขาดนัด โจทก์ได้ให้สัญญาว่าจะไม่บังคับตามคำพิพากษานั้น แต่ภายหลังจากที่ตนชนะคดี โจทก์ได้เปลี่ยนใจ และฝ่าฝืนข้อสัญญาที่ให้ไว้
2. เป็นกรณีที่โจทก์ตามคำพิพากษาได้กระทำการฉ้อฉลเพื่อให้ตนชนะคดี (Dolus Praeteritus) ยกตัวอย่างเช่น โจทก์ได้ให้สินบนแก่ผู้พิพากษา หรือได้แนะนำ โนมน้าวจำเลยไม่ให้เข้าไปต่อสู้คดีโดยมีเจตนาฉ้อฉล หรือได้อ้างอิงพยานหลักฐานซึ่งตนรู้ว่าเป็นพยานหลักฐานปลอม หรือได้นำเสนอพยานบุคคลซึ่งตนรู้ว่าจะให้การเท็จ หรือแม้โจทก์จะมีอคติ หรือนำจะชักนำให้ศาลหลงผิด แต่หากในระหว่างที่มีการดำเนินกระบวนการพิพากษาคดี โจทก์ได้กระทำการโดยสุจริต แต่มาทราบภายหลังว่าพยานหลักฐานที่ตนนำเสนอ หรืออ้างอิงไม่ใช่เป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริง เช่นนี้แล้ว โจทก์สามารถนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาขอให้ศาลในอีกประเทศหนึ่งยอมรับและบังคับตามให้ได้ เพราะถือว่าโจทก์มิได้กระทำการฉ้อฉลแต่อย่างใด

ข. การฉ้อฉลอาจเกิดจากคู่กรณี

การฉ้อฉลที่เกิดจากคู่กรณีอาจมีได้ในหลายรูปแบบ อาจเป็นกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนั้นเองกระทำการฉ้อฉล เช่น ในคดีหย่า การที่คู่ความทั้งสองฝ่ายสมคบกันแจ้งข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับภูมิลำเนาของตนว่ามีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลต่างประเทศนั้นทั้งคู่ เพื่อให้ศาลต่างประเทศยอมรับดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีหย่าให้²³ หรือการฉ้อฉลอาจเกิดจากคู่กรณีฝ่ายใด

²² Martin Wolff, Private International Law (Darmstadt : Fotokop Wilhelm Weihert, 1977), p. 268.

²³ R.H. Graveson, The Conflict of Laws (London : Sweet & Maxwell, 1965), p. 555.

ฝ่ายหนึ่ง เช่น การที่คู่กรณีฝ่ายนั้นบิดผันข้อเท็จจริงที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากคดี *Macalpine v. Macalpine*²⁴ ในคดีนี้ศาลอังกฤษปฏิเสธไม่ยอมรับรองคำพิพากษาให้หย่าขาดจากกันของศาลในประเทศที่สามีมีภูมิลำเนาอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากว่าสามีแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่ศาลว่าไม่ทราบและไม่สามารถสืบทราบที่อยู่แน่นอนของภริยาที่จะทำการส่งหมาย เรียกและสำเนาคำฟ้องได้

สำหรับหลักเกณฑ์ในเรื่องการทดสอบการฉ้อฉล เพื่อที่จะหยั่งรู้ว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้มาโดยการฉ้อฉลหรือไม่ ศาลอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์เรื่องนี้ไว้ในคดี *Ochsenbein v. Papelier*²⁵ โดยศาลอังกฤษจะพิจารณาว่าศาลต่างประเทศได้ถูกหลอกลวงโดยคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงคำพิพากษาในศาลอังกฤษนั้นหรือไม่ หากศาลพิจารณาเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นกระทำการหลอกลวงศาล ไม่ว่าจะโดยวิธีใด เช่น แจ้งความเท็จ นำเสนอพยานหลักฐานเท็จ ทำให้ศาลต่างประเทศหลงเชื่อและพิจารณาพิพากษาไปตามข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายนั้นกล่าวอ้าง คำพิพากษาที่ได้มาโดยวิธีนี้ ศาลอังกฤษถือว่าเป็นคำพิพากษาที่ได้มาโดยการฉ้อฉล

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องหรือขอให้ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศต่อสู้ว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้มาโดยการฉ้อฉล เพราะมีการอ้างพยานเท็จในกระบวนการพิจารณาในศาลต่างประเทศ ศาลอังกฤษก็ได้วางหลักเกณฑ์เรื่องนี้ไว้ในคดี *Ellerman Lines v. Read*²⁶ โดยศาลเห็นว่า การที่จะยกเป็นข้อต่อสู้ได้หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับว่าพยานเท็จนั้นเกิดขึ้นโดยหรือด้วยความรู้เห็นเป็นใจของคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงคำพิพากษาศาลต่างประเทศหรือไม่ และการอ้างอิงดังกล่าวทำให้ศาลต่างประเทศหลงผิดหรือไม่ ทั้งนี้เพราะว่าโดยหลักทั่วไปแล้วศาลอังกฤษมีแนวโน้มที่จะไม่รื้อฟื้นคดีที่มีคำพิพากษาศาลต่างประเทศแล้วขึ้นพิจารณาใหม่โดยมีการกล่าวอ้างในเรื่องพยานเท็จขึ้นมาลอย ๆ ทั้งนี้เพราะถือว่าศาลซึ่งมีการสืบพยานยอมเป็นศาลที่วินิจฉัยถึงความเชื่อถือในคำพยานได้ดีที่สุด

²⁴ (1958) P. 35.

²⁵ (1873) L.R. 8 Ch. App. 695.

²⁶ (1928) 2 K.B. 144.

ค. การฉ้อฉลอาจเกิดจากศาลต่างประเทศนั่นเอง

คำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยการฉ้อฉลอาจเกิดจากการที่ศาลต่างประเทศกระทำการฉ้อฉลก็ได้ เช่น การที่ผู้พิพากษาศาลต่างประเทศตัดสินคดีโดยมีอคติลำเอียง เข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือผู้พิพากษามีส่วนได้เสียกับคดีความนั้น เช่น ในคดี *Price v. Dewhurst*²⁷ ในคดีนี้ศาลอังกฤษปฏิเสธไม่ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลเคมมาร์ค เพราะผู้พิพากษาซึ่งพิพากษาคดีที่ฟ้องขอให้จัดการมรดกของผู้ตายมีผลประโยชน์ส่วนได้เสียกับคดีความนั้น

ง. ถ้าเป็นกรณีที่มีการยกเรื่องการฉ้อฉลขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้ว ศาลที่ได้รับคำร้องขออาจจะพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ศาลที่ได้รับคำร้องขอให้ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศจะไม่เข้าไปตรวจสอบเนื้อหาสาระของคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่เสร็จเด็ดขาดอย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นกรณีที่มีการยกเรื่องการฉ้อฉลขึ้นเป็นข้อต่อสู้ว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้มาโดยการฉ้อฉล หากศึกษาตามแนวปฏิบัติของศาลอังกฤษ ก็จะพบว่าในกรณีเช่นนี้ ศาลอังกฤษอาจทำการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้

เพื่อที่จะเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ในข้อนี้ ควรจะศึกษาโดยพิจารณาจากคดี ได้แก่ คดี *Vadala v. Lawes*²⁸

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงินตามตั๋วแลกเงินในประเทศอิตาลี โจทก์ชนะคดีและได้นำคำพิพากษาอิตาลีมาฟ้องขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ จำเลยในคดีนี้ต่อสู้ว่าตั๋วแลกเงินตามคำพิพากษาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นตั๋วที่จำเลยออกให้แก่โจทก์เพื่อชำระหนี้การพนัน มิใช่เป็นตั๋วแลกเงินทางการค้าปกติดังที่โจทก์กล่าวอ้าง ประเด็นสำคัญของคดีนี้คือข้อกล่าวอ้างเรื่องการฉ้อฉล ซึ่งตามข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลอิตาลีแล้วนั้น จำนำมาพิจารณาใหม่โดยศาลอังกฤษได้อีกหรือไม่ ศาลอังกฤษมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าศาลมีอำนาจกระทำได้จึงสั่งให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดี เพื่อที่จะทราบว่าตั๋วแลกเงินนั้นเป็นตั๋วแลกเงินทางการค้า

²⁷ (1837), 8 Sim. 279.

²⁸ (1890), 25 Q.B.D. 310.

ตามปกติหรือเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่ออกให้แก่กันเพื่อชำระหนี้การพนัน

ยิ่งไปกว่านั้นในคดี *Syal v. Heyward*²⁹ ศาลอังกฤษได้ตัดสินว่าหากคู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ยกเรื่องการฉ้อฉลขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลอังกฤษก็จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่ทั้งคดี แม้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบถึงการฉ้อฉลในขณะที่มีการพิจารณาคดีในศาลต่างประเทศ แต่ตนจงใจละเว้นไม่ยกมูลเหตุเรื่องนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลต่างประเทศก็ตาม

จากตัวอย่างคดีข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้โดยปกติแล้วศาลอังกฤษจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปพิจารณาถึงสาระ (Merit) ของคดีที่มีการขอให้อยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีการยกเรื่องการฉ้อฉลขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้ว ศาลอังกฤษก็จะทำการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้ แม้การกระทำเช่นนั้นจะเป็นการเข้าไปถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นและได้รับการพิจารณาในศาลต่างประเทศที่มีคำพิพากษานั้นมาแล้ว หรือแม้ว่าข้อเท็จจริงที่อ้างว่าเป็นการฉ้อฉลนั้นได้เป็นที่ทราบแก่คู่ความที่เกี่ยวข้องเองแล้ว แต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่ได้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลต่างประเทศไม่ว่าจะด้วยความจงใจหรือด้วยความผิดของตน เช่น เนื่องจากการขาดคดีพิจารณาก็ตาม

2. ศาลที่ได้รับคำร้องขอและปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ถ้าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย (Contrary to Public Order or Public Policy)

ตามพจนานุกรมกฎหมายลาตินมีว่า UBI SOCIETAS IBI JUS คือเมื่อมีสังคมก็ต้องมีกฎหมายหรือกฎหมายเป็นส่วนสะท้อนของสังคม แต่สังคมเป็นเรื่องซับซ้อน ละเอียดยาก มีความหลากหลาย และเนื่องจากว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีลักษณะที่แตกต่างกันโดยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม เศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กฎหมายซึ่งเป็นส่วนสะท้อนของสังคมก็ย่อมแตกต่างกันด้วย เช่น ในกฎหมายอิสลามอนุญาตให้ชายมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายได้ 4 คน แต่ระบบกฎหมายส่วนใหญ่ในโลกรับรองให้ชายมีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้เพียงคนเดียวเท่านั้น

²⁹ (1948) 2 K.B. 443; (1948) 2 All E.R. 576.

ดังนั้นหากกรณีเป็นว่าจะนำคำพิพากษาของศาลแห่งประเทศที่อนุญาตให้ชายมีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้ 4 คน ไปขอให้ศาลในประเทศที่มีระบบกฎหมายรับรองให้ชายมีภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ เพียงคนเดียวยอมรับและบังคับตามให้ ศาลแห่งประเทศที่ได้รับคำร้องขอก็ย่อมปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าว เพราะในทัศนะของศาลที่ได้รับคำร้องขอเห็นว่าคำพิพากษานั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อย เนื่องจากว่าขัดกับหลักศีลธรรมพื้นฐานของตน

ปัญหาที่น่าสนใจคือ อะไรคือหลักความสงบเรียบร้อย เพราะปัญหาในเรื่องนี้มักก่อให้เกิดความสับสนขึ้นเสมอว่าหลักความสงบเรียบร้อยที่ว่าเป็นเรื่องของแนวความคิด (Notion) หรือเป็นเรื่องที่ไปคาบเกี่ยวกับกฎหมายของรัฐด้วย

เพื่อให้เกิดความกระจ่างในหลักเกณฑ์ข้อนี้ จึงขอกล่าวถึงหลักความสงบเรียบร้อยตามแนวทางของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

หลักความสงบเรียบร้อยตามแนวทางของประเทศอังกฤษ หมายถึงความสงบเรียบร้อยในความหมายทั่ว ๆ ไปของอังกฤษเอง³⁰ เช่น ในเรื่องศีลธรรม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการพาณิชย์ รวมถึงหลักการที่ว่าศาลอังกฤษจะไม่ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่มีลักษณะเป็นการลงโทษทางอาญา³¹ หรือเกี่ยวกับภาษีอากร

ที่ว่าศาลอังกฤษจะปฏิเสธไม่ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยในเรื่องศีลธรรม หรือความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ในคดี *Re Macartney*³² ในคดีนี้ศาลอังกฤษปฏิเสธไม่ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลมอลต้าที่กำหนดให้บิดาจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตลอดไปโดยไม่มีกำหนดเวลา เพราะศาลอังกฤษมีความเห็นว่าหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูนั้นเป็นเรื่องที่จำกัดอยู่แต่ในระหว่างที่บุตรยังเป็นผู้เยาว์เท่านั้น

³⁰ Graveson, *The Conflict of Laws*, p. 557.

³¹ คดี *Huntington v. Attrill* (1893) A.C. 150; Cases, 630.

³² (1921) 1 Ch. 522; Cases, 649, post, Chap 20.

ที่ว่าศาลอังกฤษจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศถ้าเป็น การขัดต่อความสงบเรียบร้อยในด้านการพาณิชย์ของอังกฤษ มีตัวอย่างคดี ได้แก่ คดี *Rousillon v. Rousillon*³³

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า โจทก์และจำเลยเป็นชาวฝรั่งเศส ทำสัญญาเกี่ยวกับการจำกัด การค้าต่อกันในประเทศฝรั่งเศส สัญญาฉบับนี้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายฝรั่งเศส ต่อมาจำเลยไม่ปฏิบัติตาม สัญญา โจทก์จึงนำคดีไปฟ้องในศาลฝรั่งเศส ศาลฝรั่งเศสตัดสินให้จำเลยชำระเงินจำนวนหนึ่ง แก่โจทก์ โจทก์ได้นำคำพิพากษานั้นมาขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ ศาลอังกฤษปฏิเสธ การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าว เพราะในทัศนะของศาลอังกฤษเห็นว่าคำพิพากษาใน ลักษณะเช่นนี้เป็น เรื่องที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยในด้านการพาณิชย์ของอังกฤษ

เช่นเดียวกัน ศาลอังกฤษจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับค่าภาษีอากร เช่น ในคดี *Government of India v. Taylor*³⁴ ในคดีนี้ศาลอังกฤษ ปฏิเสธข้อเรียกร้องของรัฐบาลอินเดียในการบังคับให้บริษัทอังกฤษจ่ายภาษีเงินได้ที่ค้างชำระ โดย ศาลอังกฤษให้เหตุผลว่าข้อเรียกร้องนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับภาษีอากร

น่าสังเกตว่าหลักเกณฑ์ที่ว่าศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตาม คำพิพากษาศาลต่างประเทศที่มีลักษณะเป็นการลงโทษทางอาญาหรือเกี่ยวกับภาษีอากรนั้น นับได้ว่าเป็น หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติสากลของการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ดังจะ เห็นได้ว่าอนุสัญญาที่เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เช่น อนุสัญญา ว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1971³⁵

³³ (1880), 14 Ch.D. 351.

³⁴ (1955) A.C. 491; (1955) 1 All E.R. 292.

³⁵ Article 1 of the 1971 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters :

This Convention does not apply to decisions for the payment of any custom duty, tax or penalty.

อนุสัญญาว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการบังคับตามคำพิพากษาในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1968³⁶ ก็ได้ออมรับถึงแนวความคิดในเรื่องนี้ นอกจากนี้ในนานาประเทศก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนว่าประเทศของตนจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่มีลักษณะเป็นการลงโทษทางอาญาหรือเกี่ยวกับภาษีอากร เช่น เคย์แมน³⁷ ไนจีเรีย³⁸ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้³⁹ ออสเตรเลีย⁴⁰ นิวซีแลนด์⁴¹ แคนาดา⁴² เป็นต้น

³⁶Article 1 of the 1968 Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters : This Convention shall apply in civil and commercial matters whatever the nature of the court or tribunal. It shall not extend, in particular, to revenue, customs or administration matters.

³⁷Macdonald Myers & Alberga, The Commercial Laws of the Cayman Islands, p. 14.

³⁸J. Ola Orojo, The Commercial Laws of Nigeria, p. 28.

³⁹Stanley Derex Morris, The Commercial Laws of the Republic of South Africa, p. 21.

⁴⁰Minter, Simpson & Co., The Commercial Laws of the Commonwealth of Australia, New South Wales, p. 39; Gall Owen, The Commercial Laws of the State of Victoria, p. 17.

⁴¹W.D. Dent, The Commercial Laws of New Zealand, p. 19.

⁴²Lewis T. Lederman, Gowling & Henderson, The Commercial Laws of Ontario, Canada, p. 17 : Audrey A. Wakeling, The Commercial Laws of Saskatchewan, Canada, p. 7.

อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีอาญา แม้ศาลอังกฤษจะไม่ยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในส่วนคดีอาญาตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ถ้าสามารถแยกค่าทดแทนหรือค่าเสียหายในส่วนคดีแพ่งออกได้ต่างหากแล้ว ศาลอังกฤษก็จะยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในส่วนแพ่งนั้นให้ เช่น คดี *Raulin v. Fischer*⁴³

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า จำเลยควมม้าในสวนสาธารณะที่ชื่อ Boulogne ของฝรั่งเศส และม้าวิ่งไปชนโจทก์ซึ่งเป็นตำรวจได้รับบาดเจ็บ จำเลยจึงถูกฟ้องในศาลฝรั่งเศสในข้อหาทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บโดยประมาท

ในเบื้องต้นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้น ผู้เสียหายมีสิทธิเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในคดีกับพนักงานอัยการ และสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกันได้ด้วย และหากได้มีการพิจารณาคดีส่วนแพ่งและคดีส่วนอาญารวมกันแล้วก็จะมีคำพิพากษาพร้อมกันในคราวเดียวกัน โจทก์จึงเข้ามาในคดีดังกล่าวพร้อมทั้งเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วย ศาลฝรั่งเศสพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บโดยประมาทและลงโทษปรับ 100 ฟรังก์ กับให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของโจทก์อีก 15,917 ฟรังก์

ต่อมาโจทก์จึงนำคำพิพากษาดังนั้นมาขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ ศาลอังกฤษวินิจฉัยว่าคำพิพากษาศาลฝรั่งเศสฉบับนี้สามารถแยกออกจากกันได้ ที่ว่าแยกออกจากกันได้หมายความว่า ส่วนที่เป็นการให้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์นั้นมิได้เสียไปเพราะลักษณะทางอาญาของกระบวนการพิจารณาคดีที่เหลือ ดังนั้นโจทก์จึงนำคำพิพากษาศาลฝรั่งเศสฉบับนี้มาฟ้องเป็นคดีเพื่อให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ได้โดยไม่ถือว่าเป็นการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในส่วนคดีอาญาแต่อย่างใด

โดยสรุป จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักความสงบเรียบร้อยตามแนวทางของประเทศอังกฤษ หมายถึงแนวความคิดพื้นฐานทั่วไปในเรื่องต่าง ๆ ของอังกฤษ เช่น เรื่องศีลธรรม สังคม การพาณิชย์ การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น

⁴³ (1911) 2 K.B. 93.

หากเราพิจารณาหลักความสงบเรียบร้อยตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศส ก็จะพบว่าในตำราเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของฝรั่งเศสได้กล่าวถึงกฎหมายประเภทหนึ่งซึ่งต้องนำมาใช้กับนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในดินแดนของตนเสมอ ถือว่าเป็นกฎหมายที่ต้องบังคับในดินแดนของตน (La Loi Territoriale) แต่มีศัพท์เฉพาะของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลที่เกี่ยวกับกฎหมายประเภทนี้มีหลายชื่อแตกต่างกันไป เช่น กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง (La Loi de Police) กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย (La Loi D' Ordre Public) ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดเรื่องความสงบเรียบร้อย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าชื่อเรียกจะแตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายของกฎหมายประเภทนี้เหมือนกัน คือ กำกับควบคุมนิติสัมพันธ์ที่อยู่ในดินแดนของตนตามความต้องการหรือนโยบายของรัฐ โดยไม่ปล่อยให้เป็นเรื่องของเอกชนที่จะกระทำอะไรก็ได้⁴⁴

ปกติแล้วมักจะก่อให้เกิดความสับสนได้ง่ายระหว่างกฎหมายที่พึงบังคับใช้ทันทีซึ่งในบางครั้งมีนักกฎหมายบางท่านเรียกว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยกับแนวความคิดของความสงบเรียบร้อยที่ปรากฏอยู่ในหลักเกณฑ์ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย ศาลฝรั่งเศสมีความคิดเห็นที่สับสนอยู่เสมอในอดีตเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยบางทีก็ใช้คำว่ากฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องความสงบเรียบร้อย บางทีก็ใช้คำว่ากฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องความสงบเรียบร้อย⁴⁵

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความสงบเรียบร้อยไม่เหมือนกับกฎหมายที่พึงบังคับใช้ทันทีหรือกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย เพราะกฎหมายประเภทหลังนี้เป็นกฎหมายที่รัฐมิได้เปิดโอกาสให้เอกชนปฏิบัติก็ได้ ไม่ปฏิบัติก็ได้ หากแต่ควบคุม กำกับ อันทำให้เอกชนทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐต้องปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร กฎหมายเกี่ยวกับเงินตรา กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการบริวรรตเงิน ฯลฯ หรือถ้าเป็นกฎหมาย

⁴⁴ ชุมพร บัจจุสานนท์, "กฎหมายที่พึงบังคับใช้ทันที, หลักเกณฑ์ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย : ผลกระทบต่ออนุสัญญาเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล," วารสารนิติศาสตร์ 16 (ธันวาคม 2529) : 24.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

เกี่ยวกับทางด้านสังคมก็ได้แก่ กฎหมายแรงงาน เป็นต้น⁴⁶

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดแง่คิดว่าหลักความสงบเรียบร้อยตามระบบกฎหมายฝรั่งเศสซึ่งตามระบบกฎหมายอังกฤษเรียกว่า Public Policy นั้น หมายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความสงบเรียบร้อย (La Notion D'Ordre Public) และกฎหมายที่พึงบังคับใช้ทันที (La Loi D'Application Immediate) เพราะตามระบบกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าเรื่องทั้งสองมีความแตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องที่สามารถแยกพิจารณาจากกันได้

โดยสรุปแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าศาลฝรั่งเศสจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ถ้าศาลฝรั่งเศสเห็นว่าการยอมรับและบังคับเช่นนั้นจะเป็นการขัดต่อแนวความคิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย (La Notion D'Ordre Public) หรือกฎหมายที่พึงบังคับใช้ทันที (La Loi D'Application)

หลักการควบคุมการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ในข้อที่ว่าศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ถ้าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศตนนั้น เป็นหลักการสากลซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยนานาประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าในนานาประเทศเหล่านั้นได้กำหนดหลักการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนว่าประเทศของตนจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศถ้าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย เช่น ประเทศแคนาดา⁴⁷ เบลีเซ⁴⁸ นิคารากัว⁴⁹ คอสตาริกา⁵⁰

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

⁴⁷ Audrey A. Wakeling, The Commercial Laws of Saskatchewan, p. 7; Catherine A. Walsh, The Commercial Laws of New Brunswick, p. 21; Covert, The Commercial Laws of Nova Scotia, p. 14; Stirling, Ryan, Reid, Wells, Harrington & Andrews, The Commercial Laws of Newfoundland, p. 14.

⁴⁸ R. Lindo, The Commercial Laws of Belize, pp. 14-15.

⁴⁹ Horacio Arguello Bolanos, The Commercial Laws of Nicaragua, p. 29.

⁵⁰ Juan Edger Picado, The Commercial Laws of Costa Rica, p. 31.

เคย์แมน⁵¹ ไซติ⁵² เวเนซุเอล่า⁵³ เปรู⁵⁴ บราซิล⁵⁵ อังกฤษ⁵⁶ เนเธอร์แลนด์⁵⁷ เบลเยียม⁵⁸
ลักเซมเบิร์ก⁵⁹ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน⁶⁰ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน⁶¹

⁵¹ Macdonald Myers & Alberga, The Commercial Laws of the Cayman Islands, p. 14.

⁵² Talleyrand & Talleyrand, The Commercial Laws of Haiti, p. 17.

⁵³ Miguel Geronimo Osio A., The Commercial Laws of Venezuela, p. 21.

⁵⁴ George Clarke Romero, The Commercial Laws of Peru (New York : Oceana Publications, 1981), p. 14.

⁵⁵ Baptista, Carvalho Tess e Christino Netto, The Commercial Laws of Brazil (New York : Oceana Publications, 1983), p. 26.

⁵⁶ Fergus D. Bateson and Michael A. Grant, The Commercial Laws of England, pp. 15-16.

⁵⁷ H.C.S. Warendorf, The Commercial Laws of the Netherlands, p. 17.

⁵⁸ Adrien Wolters and C. Verbraeken, The Commercial Laws of Belgium, (New York : Oceana Publications, 1981), p. 16.

⁵⁹ Jules Pierrret, The Commercial Laws of Luxembourg (New York : Oceana Publications, 1981), p. 16.

⁶⁰ Klaus Esser and Bernd Ruster and Joachim Zahn, The Commercial Laws of the Federal Republic of Germany, p. 80.

⁶¹ Heinz Strohbach, The Commercial Laws of the German Democratic Republic, p. 23.

เชคโกสโลวาเกีย⁶² ฝรั่งเศส⁶³ สวิตเซอร์แลนด์⁶⁴ อิตาลี⁶⁵ ออสเตรีย⁶⁶ ฮังการี⁶⁷
โรมาเนีย⁶⁸ กรีซ⁶⁹ โปรตุเกส⁷⁰ สวีเดน⁷¹ โมร็อกโค⁷² ตูนิเซีย⁷³

⁶²Alois Landa, The Commercial Laws of Czechoslovakia, p. 54.

⁶³Michel Pichard & Cie, The Commercial Laws of France (New York : Oceana Publication, 1978), p. 33.

⁶⁴Francois Brunshwig and Laurent Levy, The Commercial Laws of Switzerland, p. 14.

⁶⁵Walter Bentivoglio and Francesca Zannone, The Commercial Laws of Italy, p. 26.

⁶⁶Rudolf Jahn and Peter Schulyok, The Commercial Laws of Austria (New York : Oceana Publications, 1979), p. 25.

⁶⁷F. Madl, The Commercial Laws of Hungary, p. 43.

⁶⁸Tudor Popescu, The Commercial Laws of Romania, p. 25.

⁶⁹Tryfon J. Koutalidis, The Commercial Laws of Greece (New York : Oceana Publications, 1982), p. 12.

⁷⁰Francisco Arruda de Andrade, The Commercial Laws of Portugal, p. 15.

⁷¹Erik Berglunda Advokatbyra, The Commercial Laws of Sweden (New York : Oceana Publications, 1978), p. 11.

⁷²Anatole Estryn, The Commercial Laws of Morocco, p. 9.

⁷³Slaheddine Caid Essebsi, The Commercial Laws of Tunisia, p. 22.

ไอเวอรี โคสต์⁷⁴ ซิมบับเว⁷⁵ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้⁷⁶ ตุรกี⁷⁷ ซีเรีย⁷⁸ สาธารณรัฐจีน⁷⁹
เกาหลี⁸⁰ ญี่ปุ่น⁸¹ ฟิลิปปินส์⁸² ออสเตรเลีย⁸³ เป็นต้น

⁷⁴Allen, P.K. Keese and Daniel Veaux and Paulette Veaux, The Commercial Laws of Ivory Coast, p. 28.

⁷⁵R.H. Christie, The Commercial Laws of Zimbabwe, p. 17.

⁷⁶Stanley Derek Morris, The Commercial Laws of the Republic of South Africa, p. 21.

⁷⁷Tugrul Ansay, The Commercial Laws of Turkey, p. 32.

⁷⁸Faris A. Dow and Ibrahim El-Batal, The Commercial Laws of Syria, p. 19.

⁷⁹Werner Y.F. Ning, The Commercial Laws of the Republic of China, p. 37.

⁸⁰Bong Duck Chun, The Commercial Laws of Korea, p. 14.

⁸¹Logan, Okamoto & Takashima, The Commercial Laws of Japan, p. 17.

⁸²Jose J. Ferrer, The Commercial Laws of the Philippines, p. 26.

⁸³Minter, Simpson & Co., The Commercial Laws of the Commonwealth of Australia, New South Wales, p. 40.

นอกจากนี้ถ้าเราศึกษาอนุสัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1971⁸⁴ อนุสัญญาว่าด้วยความสมบูรณ์ของคำพิพากษาศาลและคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศภายนอกอาณาเขตในหมู่รัฐอเมริกา ค.ศ. 1979⁸⁵ อนุสัญญาว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการบังคับตามคำพิพากษาในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1968⁸⁶ ร่าง

⁸⁴Article 5 of the 1971 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters : Recognition or Enforcement of a decision may nevertheless be refused in any of the following cases -

(1) if recognition or enforcement of the decision is manifestly incompatible with the public policy of the state addressed.

⁸⁵Article 2 of the 1979 Inter-American Convention on Extraterritorial Validity of Foreign Judgments and Arbitral Awards : The foreign judgments, awards and decisions referred to in Article 1 shall have extraterritorial validity in the State Parties if they meet the following conditions :

h. they are not manifestly contrary to the principles and laws of the public policy (Order Public) of the State in which recognition or execution is sought.

⁸⁶Article 27 of the 1968 Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters : A judgment shall not be recognized :

1. if such recognition is contrary to public policy in the State in which recognition is sought.

อนุสัญญาเพื่อการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาในลักษณะต่างตอบแทนแก่กันในคดีแพ่งระหว่าง สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1976⁸⁷ The Administration of Justice Act 1920 S. 9(2)(f)⁸⁸ The Foreign Judgments (Reciprocal Enforcement) Act 1933 S. 4(1)(a)(v)⁸⁹ ของอังกฤษ The Foreign Judgments Act 1964⁹⁰ ของ แคนาดา ก็จะพบว่าอนุสัญญาและกฎหมายดังกล่าวก็ได้บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์ที่ว่าศาลที่ได้รับคำร้องขอ จะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ถ้าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ในประเทศของตนเช่นเดียวกัน

⁸⁷ Article 7 of the 1976 Draft Convention between the United Kingdom and the United States of America for Reciprocal Recognition and Enforcement of Judgments in Civil Matters : Recognition or enforcement of a judgment is not required by this Convention:

(a) where recognition or enforcement of the judgment would be manifestly repugnant to public policy.

⁸⁸ โปรดดู Dicey and Morris, Dicey and Morris on the Conflict of Laws, pp. 1086-1087.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ โปรดดู Castel, Conflict of Laws : Cases, Notes and Materials, p. 654.

3. ศาลที่รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม (Natural Justice)

ศาลที่รับคำร้องขอมีสิทธิควบคุมการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้อีกวิธีหนึ่งคือ ศาลที่รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม (Natural Justice)⁹¹

คำว่า "หลักแห่งความยุติธรรม (Natural Justice) เป็นคำที่ศาลและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำมาใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงถึงความคงอยู่ของกฎเกณฑ์ทางด้านศีลธรรม ซึ่งเป็นความจริงอยู่ในตัวเองและไม่มีใครโต้แย้งได้"⁹²

จากนิยามข้างต้น เป็นแนวความคิดในเรื่องหลักแห่งความยุติธรรมอย่างกว้าง ๆ ซึ่งมีได้ให้ความหมายที่แน่นอนและชัดเจน ดังนั้นเราควรศึกษาแนวความคิดในเรื่องหลักแห่งความยุติธรรมเป็นการเฉพาะเรื่อง

แนวความคิดเรื่องหลักแห่งความยุติธรรมซึ่งเราจะพิจารณาในที่นี้เป็นแนวความคิดเรื่องหลักแห่งความยุติธรรมที่นำมาปรับใช้กับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศโดยเฉพาะ

⁹¹โดยทั่ว ๆ ไป กรุณาดู Lewis T. Lederman, Gowling & Henderson, The Commercial Laws of Ontario, Canada, p. 17; Catherine A. Walsh, The Commercial Laws of New Brunswick, Canada, p. 21; R. Lindo, The Commercial Laws of Belize, p. 14-15; Macdonald Myers & Alberga, The Commercial Laws of Cayman Islands, p. 14; Fergus D. Bateson and Michael A. Grant, The Commercial Laws of England, p. 15; Stanley Derek Morris, The Commercial Laws of the Republic of South Africa, p. 21; Abraham & Sarwana, The Commercial Laws of Pakistan, p. 15; Nagendra Singh, The Commercial Laws of India, p. 81; Minter, Simpson & Co., The Commercial Laws of the Commonwealth of Australia, New South Wales, p. 40.

⁹²Paul Jackson, Natural Justice (London : Sweet & Maxwell, 1979), p. 1.

ซึ่งแท้จริงแล้วความหมายของหลักแห่งความยุติธรรมในเรื่องนี้ได้คำนึงหรือมุ่งไปที่รูปแบบของการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งเป็นที่มาของคำพิพากษาศาลต่างประเทศเป็นสำคัญ⁹³ คำนึงถึงรูปแบบของการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งเป็นที่มาของคำพิพากษาศาลต่างประเทศในลักษณะที่ว่า ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะพิจารณาว่าศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีได้ดำเนินกระบวนการที่สอดคล้องกับหลัก "ต้องฟังความทั้งสองฝ่าย" (Audi Alteram Partem) หรือไม่ เช่นว่า ศาลต่างประเทศนั้นได้ให้โอกาสแก่จำเลยที่จะมาต่อสู้คดีหรือไม่ แม้หากให้โอกาสแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อไปด้วยว่า ศาลต่างประเทศได้ให้โอกาสแก่จำเลยที่จะมาต่อสู้คดีอย่างเพียงพอหรือไม่

ที่ว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม เพราะไม่สอดคล้องกับหลัก "ต้องฟังความทั้งสองฝ่าย" (Audi Alteram Partem) ในข้อที่ว่าศาลต่างประเทศไม่ให้โอกาสแก่จำเลยมาต่อสู้คดี เช่น จำเลยตามคำพิพากษาไม่เคยได้รับหมายให้ไปต่อสู้คดีเลย ดังเช่นในคดี *Buchanan v. Rucker*⁹⁴

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่าจำเลยถูกฟ้องในศาลของ Tobago จำเลยไม่เคยทราบว่าตนเองถูกฟ้องเลย โดยการส่งหมายก็เป็นไปตามกฎหมายของประเทศนั้น กล่าวคือ มีการปิดหมายเรียกไว้ที่ศาลนั้นเท่านั้น ต่อมาศาล Tobago ตัดสินให้จำเลยแพ้คดี และโจทก์นำคำพิพากษาดังกล่าวมาขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ ศาลอังกฤษปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษานั้น เพราะในทัศนะของศาลอังกฤษเห็นว่าคำพิพากษาในลักษณะเช่นนี้ไม่ควรจะมีผลบังคับในอังกฤษ

⁹³ Paul Jackson, Natural Justice, p. 177; Dicey and Morris, Dicey and Morris on the Conflict of Laws, p. 1088-1092; Cheshire and North, Cheshire's Private International Law, p. 662-664; Scott, Private International Law, Conflict of Laws, p. 113; Wolff, Private International Law, p. 266; Graveson, The Conflict of Laws, p. 558-560; Briggs, Conflict of Laws in a Nutshell, p. 67; Castel, Introduction to Conflict of Laws, p. 87-88; Nygh, Conflict of Laws in Australia, p. 94-95.

⁹⁴ (1807), 1 Camp 63.

ที่ว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรมเพราะไม่สอดคล้องกับหลัก "ต้องฟังความทั้งสองฝ่าย" (Audi Alteram Partem) ในข้อที่ว่าจำเลยไม่มีโอกาสได้ต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ ดังเช่นในคดี *Law v. Gustin*⁹⁵ ในคดีนี้ศาลอังกฤษปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ให้โอกาสแก่จำเลยมาต่อสู้คดีอย่างไม่เพียงพอ แม้ว่าจะมีการบอกกล่าวแก่จำเลยแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลต่างประเทศไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่างประเทศ ซึ่งหากพิจารณาตามหลักกฎหมายอังกฤษแล้ว ศาลอังกฤษจะยอมรับฟังพยานหลักฐานเช่นนั้น เช่น ในคดี *Scarpetta v. Lowenfeld*⁹⁶ ในกรณีเช่นนี้ ศาลอังกฤษไม่ถือว่าความแตกต่างของกระบวนการพิจารณาดังกล่าวจะทำให้คำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรมแต่อย่างใด

ในทางกลับกัน การที่ศาลต่างประเทศยอมรับฟังพยานหลักฐานที่คู่กรณีได้นำเสนอ ซึ่งหากข้อเท็จจริงเดียวกันนี้ปรากฏในศาลอังกฤษ ศาลอังกฤษจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว คำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาในลักษณะเช่นนี้ ศาลอังกฤษไม่ถือว่าเป็นการละเมิดหลักแห่งความยุติธรรมเช่นเดียวกัน เช่นในคดี *De Cosse Brissac v. Rathbone*⁹⁷

ในเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานก็เช่นเดียวกัน หากมีการนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ ศาลอังกฤษไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้นน่าเชื่อถือหรือน่าไว้วางใจมากน้อยเพียงใด เช่น ในคดี *Jacobson v. Frachon*⁹⁸

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่าในขณะที่มีการพิจารณาคดีในศาลฝรั่งเศส โจทก์ได้อ้างว่าพยานผู้เชี่ยวชาญมือคิล่าเอียงเข้าข้างฝ่ายจำเลย แต่ศาลฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยกับข้ออ้างของโจทก์ เมื่อ

⁹⁵ (1976), Fam. 155.

⁹⁶ (1911), 27 T.L.R. 509.

⁹⁷ (1861), 6 H. & N. 301.

⁹⁸ (1928), 138 L.T. 386.

มีการนำคำพิพากษานี้มาขอให้ศาลอังกฤษยอมรับและบังคับตามให้ ศาลอุทธรณ์ของอังกฤษเห็นว่า เหตุการณ์หรือพฤติกรรมเช่นนี้ไม่ใช่เป็นมูลเหตุที่จะทำให้ศาลอังกฤษปฏิเสธไม่ยอมรับและบังคับตาม คำพิพากษาศาลฝรั่งเศส กล่าวอีกนัยหนึ่งคือศาลอังกฤษเห็นว่าตามข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ดังกล่าว ไม่เป็น เรื่องที่ขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรมนั่นเอง

นอกจากนี้ถ้าเราศึกษา เรื่องการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศตาม แนวทางของ ประเทศแคนาดาก็จะได้คำตอบในทำนองเดียวกัน เพราะในการยอมรับและบังคับตาม คำพิพากษาศาลต่างประเทศนั้น ศาลแคนาดาจะต้องพิจารณาว่ากระบวนการพิจารณาในศาลต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่มาของคำพิพากษานั้น เป็นกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมายในลักษณะที่ว่ากระบวนการพิจารณานั้นได้เปิด โอกาสให้คู่กรณีตามคำพิพากษานั้นได้ต่อสู้คดีถึงข้ออ้าง ข้อเถียงของตนให้เป็นไปตามหลักพระธรรมศาสตร์ เพื่อที่จะเป็นหลักประกันการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการใช้หลัก "ต้องฟังความทั้งสองฝ่าย" (Audi Alteram Partem)⁹⁹

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะพิจารณาว่าคำพิพากษาศาล ต่างประเทศขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรมหรือไม่ ศาลที่ได้รับคำร้องขอจะใช้หลักพิจารณาว่า คำพิพากษาศาลต่างประเทศได้มาโดยกระบวนการพิจารณาซึ่งให้โอกาสแก่จำเลยมาต่อสู้คดีหรือไม่ มี การบอกกล่าวส่งหมายให้จำเลยทราบถึงการที่ตนถูกฟ้องหรือไม่ หรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีได้ ให้เวลาเพียงพอแก่จำเลยที่จะมาต่อสู้คดีหรือไม่ จำเลยมีโอกาสได้แสดงถึงข้ออ้าง ข้อเถียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹⁹ Castel, Introduction to Conflict of Laws, p. 88.

ของตนหรือไม่¹⁰⁰ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยไม่เคยได้รับคำบอกกล่าวให้ไปต่อสู้คดี หรือ

¹⁰⁰โปรดดูเพิ่มเติมใน Audrey A. Wakeling, The Commercial Laws of Saskatchewan, Canada, p. 7; Marcel Lajeunesse, The Commercial Laws of Quebec, Canada (New York : Oceana Publications, 1981), p. 27; Covert, The Commercial Laws of Nova Scotia Canada, p. 14; Stirling, Ryan, Reid, Wells, Harrington & Andrews, The Commercial Laws of Newfoundland, Canada, p. 15; Federico Martinez Montes De Oca, The Commercial Laws of the Republic of Mexico, p. 20; Horacio Arguello Bolanos, The Commercial Laws of Nicaragua, p. 29; Talleyrand & Talleyrand, The Commercial Laws of Haiti, p. 17; Miguel Geronimo Osio A., The Commercial Laws of Venezuela, p. 21; George Clarke Romero, The Commercial Laws of Peru, p. 14; O'Farrell & Freire, The Commercial Laws of the Republic of Uruguay, p. 13; Warendorf, The Commercial Laws of the Netherlands, p. 17; C. Verbraeken, The Commercial Laws of Belgium, p. 16; Heinz Strohbach, The Commercial Laws of the German Democratic Republic, p. 23; Alois Landa, The Commercial Laws of Czechoslovakia, p. 53-54; Michel Pichard & Cie, The Commercial Laws of France, p. 33; Walter Bentivoglio and Francesca Zannone, The Commercial Laws of Italy, p. 26; Francisco Arrude De Andrade, The Commercial Laws of Portugal, p. 15; Anatole Estryn, The Commercial Laws of Morocco, p. 9; Slaheddine Caid Essebsi, The Commercial Laws of Tunisia, p. 21; Allen P.K. Keesee, Daniel Veaux and Paulette Veaux, The Commercial Laws of Ivory Coast, p. 27; J. Oia Orojo, The Commercial Laws of Nigeria, p. 28; R.H. Christie, The Commercial Laws of Zimbabwe, p. 17; Stanley Derek Morris, The Commercial Laws of the Republic of South Africa, p. 21; Tugrul Ansay, The Commercial Laws of Turkey, p. 32; Faris A. Dow and Ibrahim El-Batal, The Commercial Laws of Syria, p. 19; W.D. Dent, The Commercial Laws of New Zealand, p. 19.

แม้แต่ได้รับคำบอกกล่าว แต่ระยะเวลาบอกกล่าวน้อยเกินไปหรือไม่เพียงพอที่จำเลยจะเตรียมตัวต่อสู้คดีได้ ศาลที่ได้รับคำร้องขอย่อมปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ได้มาโดยกระบวนการพิจารณาเช่นว่านี้ เพราะถือว่าคำพิพากษานั้นขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม

ข้อที่น่าสังเกตคือในคดีที่ขอให้มีการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ศาลอังกฤษจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่ขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม (Natural Justice) แต่แทนที่ศาลจะให้เหตุผลว่าคำพิพากษานั้นขัดต่อ "Natural Justice" ศาลหันไปใช้คำว่า "Substantial Justice" เช่นในคดี *Pemberton v. Hughes*¹⁰¹ ทำให้เกิดความสงสัย ถึงเล่ห์ที่จะตอบว่าคำทั้งสองนี้มีความหมายเหมือนกัน แตกต่างกันอย่างไรร หรือว่า "Substantial Justice" จะมีความหมายกว้างกว่า "Natural Justice" หรือไม่?

เมื่อได้ศึกษาแนวคำพิพากษาศาลอังกฤษแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า คำว่า "Substantial Justice" ไม่ได้มีความหมายแตกต่างไปจากคำว่า "Natural Justice" แต่อย่างไร คงจะเห็นได้จากในบางคดี เช่น คดี *Middleton v. Middleton*¹⁰² ในคดีนี้ศาลอังกฤษใช้ทั้งคำว่า "Substantial Justice" และ "Natural Justice" ไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นการแสดงโดยนัยให้เห็นเจตนาของศาลว่าคำสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน นอกจากนี้ไม่เคยปรากฏว่าศาลอังกฤษจะกล่าวแยกแยะว่า "Substantial Justice" มีความหมายกว้างกว่า "Natural Justice" และถ้าศึกษาต่อไปก็จะพบว่าในบางคดีศาลอังกฤษจะอ้างอิง "The Substantial Requirement of Justice" เช่นในคดี *Spackman v. Plumstead District Board of Works*¹⁰³ บ้างก็ใช้ว่า "The Simple Principle of Justice" เช่นในคดี *Gray v. Formosa*¹⁰⁴ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าศาลจะใช้คำว่า "Natural Justice", "Substantial Justice", "The Substantial Requirement of Justice" หรือ "The Simple Principle of Justice" ก็ตาม ความมุ่งหมายที่แท้จริงของศาลก็คงให้มีความหมายถึงหลักแห่งความยุติธรรมนั่นเอง

¹⁰¹ (1899) 1 Ch. 781, 790.

¹⁰² (1967) P. 62.

¹⁰³ (1885) 10 App. Cas. 229, 240.

¹⁰⁴ (1963) P. 259.

นอกจากนี้ในอนุสัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในคดีแพ่งและพาณิชย์ ค.ศ. 1971¹⁰⁵ อนุสัญญาว่าด้วยความสมบูรณ์ของคำพิพากษาศาลต่างประเทศและคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศภายนอกอาณาเขตในหมู่รัฐอเมริกัน ค.ศ. 1979¹⁰⁶ ร่างอนุสัญญาเพื่อการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาในลักษณะต่างตอบแทนแก่กันในคดีแพ่งระหว่าง

¹⁰⁵ Article 5 of the 1971 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters :
Recognition or enforcement of a decision may nevertheless be refused in any of the following cases -

(1) if the decision resulted from proceedings incompatible with the requirements of due process of law or if, in the circumstances, either party had no adequate opportunity fairly to present his case.

¹⁰⁶ Article 2 of the 1979 Inter-American Convention on Extraterritorial Validity of Foreign Judgments and Arbitral Awards :
The foreign judgments, awards and decisions referred to in Article 1 shall have extraterritorial validity in the States Parties if they meet the following conditions :

f. the parties had an opportunity to present their defense.

สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1976¹⁰⁷ The Administration of Justice Act 1920 S. 9(2)(c)¹⁰⁸ The Foreign Judgments (Reciprocal Enforcement) Act 1933 S. 4(1)(a)(iii)¹⁰⁹ ของอังกฤษ The Foreign Judgments Act 1964¹¹⁰ ของแคนาดา ฯลฯ ก็ได้ยืนยันหลักเกณฑ์ที่ว่าศาลที่ได้รับคำร้องขอจะปฏิเสธการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาซึ่งมิได้ส่งคำบอกกล่าวแก่คู่กรณีอย่างเพียงพอที่จะทำให้ตนไปต่อสู้คดีได้

¹⁰⁷ Article 8 of the 1976 Draft Convention between the United Kingdom and the United States of America for Reciprocal Recognition and Enforcement of Judgments in Civil Matters : If the defendant or his successor in interest so requests recognition or enforcement for a judgment is not required by this Convention :

(a) where the defendant did not receive either actual notice of the proceedings in sufficient time to enable him to present his case or constructive notice substantially equivalent to that accepted by the law applicable in the court addressed.

¹⁰⁸ โปรดดู Dicey and Morris, Dicey and Morris on the Conflict of Laws, pp. 1088-1090.

¹⁰⁹ Ibid. pp. 1089, 1091.

¹¹⁰ โปรดดู Castel, Conflict of Laws : Cases, Notes and Materials, p. 654.